

(Cròn., 17).

En el S. XIII, però, la soldadura no era pas encara definitiva, i era més corrent que *ins* tingués una existència independent, cosa que la poca perícia d'alguns no sempre ha vist: «dos casals --- ab totes lurs pertinències e lurs possessions d'*ins* e de fora», doc. de 1176 (Miret, *Templ.H.*, 542); en les *Lleg. Rim. de Sevilla*, fi del S. XIII, ja conviuen els dos valors, i la *de de d'ins* pot significar la provenença: «lo cors de Pilat --- / entre dos puigs an-lo lansat / --- / encara vuy d'*ins* aquel pou / veu hom exir foch e fum prou», però també hi ha la preposició *dins* soldada: «e que pregon sia gitat / *dins* Tíber, quez és aygua grans / --- / con *dins* en l'aygua fo gitat / --- e *dins* Rose, quez és flum gran / lo cors de Pilat gitat an / --- an-lo lansat / *dins* un pou pregon qu'an trobat / ---» (vv. 702, 678, 683, 694, 701). Per a l'ús en els mss. de les *VidesR*, de *dins*, *d'ins* i *en ins en*, veg. el glosari de l'obra (en els dos llocs). I continua encara fins al S. XIV: «mana lo veg(u)er --- del Sr. Rey, als d'*ins* e als de fora, que no --- als d'*ins* e al de fora, que ---» (a. 1297, Alart, *RLR* v, 96); «e l d'*ins* diu ---», Eiximenis, *Terç* (*NCL* vi, 124).

Altrament, amb caràcter paral·lel a això, hi havia encara, llavors, vives i funcionant, combinacions del simple *ins* amb altres partícules: en les *VidesR*, on el vell ms. B posa *dins en una arca*, el ms. A encara més conservador i dialectal, porta *enins en una arca* (f° 125v1, n. 102). I en particular es combinava amb *ça* i amb (*l*)*là* amb els valors de 'aquí dins, allà dins': «vos prech que-m digats si Lanselots às *sa-ins*», *Questes* de Reixac (1.8), «fé calfar un forn e fé gitar *la-yns* Santa Crestina», *VidesR* (f° 143r2, n. 72): combinacions que s'han mantingut amb vida més duradora en l'altre vessant dels Pirineus: oc. ant. *sai-intz*, fr. antiq. *céans* (que és el que figura en aquell passatge de l'original de la *Questa*); i respectivament oc. ant. *lai-ins*, que soldat (si bé amb una variant *ILLAQUE* en lloc de *ILLAC* > *lai*) ha restat fins avui en gascó *laguens*, aran. *lagéns*, ha restat com a expressió de l'adverbi i preposició 'dins' en tot la Gascunya pirinenca.

En català modern han quedat amb funció unificada les dues formes *dins* i *dintre* com a sinònims. Tan perfecta és la sinonímia que els escriptors se solen servir indiferentment de l'un i de l'altre. Maragall comunicava el 1911 a JPijoan uns versos del *Comte Arnau*: «veig a tothom, no em veu ningú: / veig l'esperit que a *dins* els nia / i com treballa en cada u» en versió eixida de fresc de la fornal creadora (segons la carta reproduïda en les *O. C.* 1960, I, 1050), però en la versió definitiva, tal com la donen les *O. C.* de 1960 apareix a *dintre* en lloc de a *dins*, i suposo que degué canviar-ho el poeta abans de la primera edició; sembla que sense cap altra raó que alguna preferència estilística (com ara eufonia, potser per evitar la repetició *nz-lzn*). En català central, en efecte, i tant en el pla col·loquial com el literari, tots dos són igualment vivaços i rigorosament equivalents. Certament de vegades sentim a dir que *dintre* és més del Princ. i *dins* és més valencià, balear i pirinenc. No nego que

això tingui algun vague fonament en l'escala de freqüència, però en tot cas lleu i condicionat: l'un i l'altre se senten molt a totes les regions de la llengua.

He sentit *dintre* fins a Sta. Pola («*dintre de mià çra*», 1963); StVicentF que té un llenguatge de biaix tan valencià, l'usava sovint (*Serm.* II, 176.11; «posà's prop de la porta, que no se gosava entrar *dintre* lo temple» II, 236.25); OPou, que si bé gironí de naixença, visqué definitivament a València, i encara que recollint conjuntament els sinònims de les dues regions, mostra franc predomini valencià en el seu llenguatge general (potser sotmès a la censura lingüística de patrons i impressors) tanmateix usa *dintre* pertot en el seu llibre de 1575 (p. ex. en el títol «Les parts de *dintre* del cos humà», p. 251).

Pel que fa a distinció de freqüència entre les Illes, sembla haver-hi cert contrast: se sent tant o més *dintre* que *dins* a Menorca; no solament (per haver-me cridat l'atenció) s'escau que vaig apuntar-me *aki dintre* sentit a Sant Lluís (1964), sinó que és el que veig en el llenguatge popular de les dites proverbials: «tec-a-tec, tancau ses portes, / tec-a-tec, tancau-les bé, / que aquí *dintre* hi ha una monja, / qui té pòr d'un forasté», per més que sigui sense exclusivisme, segons notem en l'endevinalla de la síndria: «una cosa verda, verda, / que *dins* es verd és vermeia, / *dins* es vermei, negra, / i *dintre* 's negre, blanca» (Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 98, 263),³ mentre que a la Illa major i a Eivissa («*dins*: dentro», PzCabr.), més aviat em sembla haver-hi alguna preponderància en l'altre sentit. Quant als Pirineus, *dins* se sent amb particular freqüència en el Ross. i Conflent, i a l'Alt Pallars potser tots dos per igual: per a 'buit de dins, balmat' em deien a Àreu *ðu de dins*, i a Tavascan «los pigots toven l'arbre per *dintre*»; mentre que a Ribagorça només tinc nota del prolongament de INTRO, per cert en forma ben autòctona fins a les Viles del Turbó, però amb la conservació de la -o (regular allà darrere grup consonàntic) *drinto*; «a *drinto*, l'escarpí està sec» (1965).

En el que ja es marca clarament un doble vessant dialectal, sempre, però, sense exclusivisme, és en la preferència per la construcció acompanyada o no acompanyada de *de* quan hi ha construcció prepositiua. La preferència per *dintre de* pot estar un poc emmascarada en el P. Val. i comarques SO. del Principat per la forta tendència d'aqueixos parlars al desgast o eliminació total de la *d-* de la preposició *de*; però fora d'això hi ha poca conservació popular de la construcció *dins* (i fins *dintre*) precedint directament el mot regit, en el Principat, Ribag. i P. Val., un poc més enllà de l'Albera, i molt més a Mallorca i les Illes. Si una construcció *Dins-Corrals* s'ha mantingut en un punt valencià és només en la toponímia (això i tot és excepcional, nom d'una partida a Altea, 1963).

Mentre que *dins la casa*, *dins cobillis*, *dins Sòller* i coses anàlogues pertanyen a l'ús més pedestre i vivaç a Mallorca (no cal dir que es pronuncia *din* sense -s tant al Rosselló com a Mallorca, d'acord amb una robusta regla de fonètica sintàctica, sempre que segueix